

2023-04-28

Ifous yttrande över Statens Skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023-2027

Dnr U2022/03951

Till
Utbildningsdepartementet

Ifous, *Innovation forskning och utveckling i förskola och skola*, är ett fristående forskningsinstitut som drivs som en ideell förening med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Friskolornas riksförbund och Idéburna skolors riksförbund som grundande medlemmar. Ifous uppdrag är att vara en nationell plattform för skolans FoU-arbete och att ge stöd i utvecklingen av en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Utöver våra grundande medlemmar har Ifous drygt 130 stödjande medlemmar, i huvudsak kommunala och fristående skolhuvudmän, från hela landet.

Syftet med Ifous verksamhet är att bidra till utvecklingen av det svenska skolväsendet genom att stimulera praktisknära forskning och konkret FoU-arbete där lärare och skolledare tar aktiv del i kunskapsbygget. Särskilt fokus läggs på områden som innebär stora utmaningar och som har stor betydelse för barns och elevers lärande. Ifous verksamhet ska bygga på de behov som finns hos skolhuvudmän, och stärka deras förmåga att driva skolutveckling på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Ifous tackar för möjligheten att inkomma med yttrande över Skolverkets förslag till strategi för skolans digitalisering. I arbetet med remissvaret har vi konsulterat såväl Ifous medlemmar och samarbetspartners som Ifous vetenskapliga råd.

Sammanfattning av våra synpunkter

- Ifous stödjer en nationell strategi för skolväsendet, eftersom en sådan kan bidra till ökad likvärdighet och motverka ökade klyftor. Vi stödjer också att förslaget ger tydligt uttryck för grundläggande och övergripande värden som *demokrati och likvärdighet*, samt vikten av att utveckla digital kompetens för att förbereda sig för att leva i ett digitaliserat samhälle. Vi efterlyser dock ett förtydligande om hur strategin förhåller sig till skolans övriga styrdokument och uppdrag och vill betona komplexiteten i skolans kompensatoriska uppdrag.
- Ifous välkomnar strategins betoning av *lärarprofessionens roll* och ansvar samt av kvaliteten i undervisningen. Lärarnas nyckelroll i att avgöra hur och med vilka lärresurser de bäst bedriver sin undervisning kan dock betonas tydligare, liksom behovet av att stärka kompetensen att välja och värdera lärresurser. Ifous föreslår att kommande handlingsplan innehåller konkreta åtgärder för detta.

- Ifous är positiva till att forskning och beprövad erfarenhet i förslaget integreras i mål och delmål i stället för att som tidigare läggas separat, men menar att det stora behovet av såväl *praktiknära forskning* som *samverkan* mellan skolans yrkesverksamma och forskare bör understrykas tydligare. Detta inte minst när det gäller att använda data som strategisk resurs.

Ifous synpunkter

Helheten - likvärdighet, delaktighet och demokrati

Ifous stödjer en nationell strategi för skolväsendet, eftersom en gemensam strategi bidrar till förbättrad likvärdighet. Vi ställer oss också helt och fullt bakom den föreslagna strategins väsentliga grundläggande värden som demokrati, delaktighet och likvärdighet. Vi ser dock ett behov av att tydliggöra hur strategin förhåller sig till andra styrdokument och hur skolans verksamma ska stödjas och få likvärdiga förutsättningar i uppdraget att utveckla digital kompetens.

Den snabba utvecklingen av digitala former för kommunikation och interaktion som pågår i samhället lämnar ingen oberörd. Alla medborgare måste ges möjlighet till full delaktighet i samhället; ta del av information och tjänster, delta i samhällsdebatten och få sina rättigheter tillgodosedda. Skolan har en central roll i att utveckla barns och elevers digitala kompetens. Den snabba utvecklingen gör att förmågor som källkritik och källtillit har blivit mer utmanande och komplexa i sin karaktär. Behovet av att utveckla lärares didaktiska kompetens att undervisa om detta är därför stort, liksom behovet av fortsatt forskning och utveckling.

Utöver att stärka digital kompetens har skolan många andra uppdrag som formuleras i styrdokumenterna – uppdrag som behöver sättas i relation till det som en strategi för just digitalisering omfattar. Vi har i vårt arbete med remissvaret sett att förslaget till strategi kan läsas och tolkas som att ökad användning av ny digital teknik är ett mål i sig, liksom att ökad användning per automatik leder till ökad digital kompetens – när det snarare är en *medveten* användning i kombination med samtal och reflektion som kan utveckla sådan kompetens.

En strategi för skolan ska handla om det som sker i skolan, samtidigt som skolan ska kompensera för elevernas skilda förutsättningar och behov. I stort sett alla barn och unga använder internet dagligen¹. Det innebär att uppdraget för skolan i dag mer handlar om att lära ut en medveten och ansvarsfull användning, än om att tillgängliggöra själva verktygen. En väl avvägd blandning av digitala och analoga lärmiljöer och lärresurser är viktig oavsett ålder, och läraren behöver vid varje givet tillfälle ta hänsyn både till individernas behov och till det innehåll som ska undervisas. Samtidigt vet vi att förutsättningarna att uppnå denna väl avvägda verksamhet ser olika ut i landets skolor, varför det krävs insatser för att förbättra likvärdigheten.

Kommande handlingsplan behöver konkretisera både vilket stöd som erbjuds skolans huvudmän i att säkra tillgången till digital infrastruktur, och hur lärare ska stärkas i sitt uppdrag.

¹ 99% av alla 8-19-åringar använder internet dagligen enligt *Svenskarna och Internet*, Internetstiftelsen 2022

Lärarprofessionens nyckelroll i att välja och värdera lärresurser

Ifous är positiva till att Skolverket i sitt förslag lägger stor vikt vid undervisningens kvalitet och att användningen av digitala lärresurser ska utgå från medvetna val. Vi menar dock att lärares nyckelroll, och lärarutbildningens betydelse, kan skrivas fram tydligare, liksom behovet av att stärka lärares kompetens att välja och värdera digitala lärresurser – eller välja bort dem när det är fördelaktigt.

Varken utbildningssystemet eller samhället i stort kan ignorera den tekniska utvecklingen eller välja bort användningen av de digitala lärresurserna i utbildningen. Däremot behöver lärare kunna göra medvetna bedömningar av när digitala lärresurser ska användas eller inte, och vilken lärresurs som bidrar till att målet med undervisningen nås. Digital och icke-digital undervisning bör här inte ställas emot varandra. Att samtala och reflektera är exempelvis en förutsättning för att utveckla digital (och ”analog”) källmedvetenhet. För att utveckla de förmågor och kompetenser som föreskrivs i styrdokumentet behövs en medveten och professionell mix av undervisningsmetoder och lärresurser.

Ansvar för den mixen vilar på lärarna, vars professionella kompetens behöver stödjas och stärkas för att de ska vara trygga i sin yrkesroll. Lärarutbildningen nämns inte i strategin, men har självklart en central del i att rusta lärare inför det komplexa uppdraget att förbereda eleverna för ett liv i ett alltmer digitaliserat samhälle. Praktisk forskning och samverkan mellan lärare och forskare är andra viktiga delar, liksom att stödja och möjliggöra för lärare att på ett systematiskt sätt testa och utvärdera hur digitala såväl som analoga lärresurser fungerar i praktiken i undervisningen.

I den nationella testaren för digital utbildningsteknologi, *Swedish Edtest*², finns en sådan forskningsbaserad metod att testa digitala lärresurser. Under en pilotperiod har testmetoden iterativt arbetats fram och utvecklats av drygt 200 lärare och 50 edtechbolag, som tillsammans har testat lärresurser i riktiga undervisningssituationer. Metoden har även prövats i lärarutbildning. Lärarna uppger att de ökat sin digitala kompetens och att de efter att ha medverkat i testning har ett mer kritiskt förhållningssätt i valet av digitala lärresurser. Testerna och det stöd som har utvecklats har också gett lärare ett språk för att utvärdera digitala lärresurser och argumentera för vilken kvalitet en digital lärresurs har eller inte har. Testaren kan skalas upp till att nå alla Sveriges lärare och lärarstudenter – till exempel som en del i en kommande handlingsplan.

Vetenskaplig grund

Ifous stödjer strategins formuleringar om behovet av praktisk forskning och att skolans yrkesverksamma får tillgång till aktuell forskning, men vill betona att forskning också behöver omsättas i praktik och att denna process behöver stödjas genom *samverkan*.

I skolans styrdokument framgår att skolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En utmaning när det gäller ett område som digitalisering är att den snabba utvecklingen gör att det inte alltid finns en vetenskaplig grund att stå på när beslut ska fattas. Den på sistone så uppmärksammade AI-tekniken är ett exempel som tydligt belyser detta. Därför är det svårt att vid varje givet tillfälle veta vad som faktiskt fungerar bäst. Härav följer att en strategi för skolans digitalisering behöver innehålla en tydlig inriktning på att följa upp, utvärdera och beforska resultat och effekter av användningen av digitala lärresurser i undervisning och övrig verksamhet. Samtidigt bör betonas att forskning är en pågående verksamhet som aldrig kommer att ge några slutgiltiga svar. I stället är det själva den

² Swedish Edtest, <https://edtest.se/sv>, ägs av Ifous och drivs i samarbete med Swedish Edtech Industry.

vetenskapliga systematiken och metoden som behöver vara ständigt närvarande såväl hos lärare och rektorer som på skolhuvudmännens övergripande ledningsnivå.

Ifous erfarenheter av att bedriva forskning och utveckling (FoU) i samverkan mellan skolans professionella och forskare visar att lärare behöver såväl bättre tillgång till relevant kunskap som aktivt stöd i att tolka och omsätta den forskning som finns inom området till praktisk handling. Det räcker inte att forskningspublikationer tillhandahålls på en webbplats eller en databas. För att komma till nytta i verksamheten behöver lärare och rektorer sammanhang där de i dialog med forskare kan bearbeta den teoretiska kunskapen och ta den vidare in i praktiken.

Data som strategisk resurs

Ifous är positiva till att strategin framhåller värdet av att använda data som strategisk resurs i att utveckla och förbättra skolverksamheten, men vill betona att området är under utveckling varför det finns ett stort behov av fortsatt praktisk forskning, samverkan och utvärdering.

Den digitala tekniken öppnar för nya möjligheter att samla och analysera stora mängder data på ett effektivt sätt. Att använda data av olika slag för att analysera och successivt förbättra såväl arbetsmetoder som organisering borde vara en självklarhet i en verksamhet som ska vila på vetenskaplig grund. Däremot är det inte alltid enkelt att avgöra vilken data som är relevant att använda, hur tillförlitlig den är och vilka slutsatser som kan dras och vilket värde det kan ge för lärare, rektorer och skolchefer. Därför behöver även detta område utvecklas på ett tryggt och medvetet sätt.

I Ifous *FoU-program Datadriven skolförbättring*³ har 100 lärare under tre år arbetat tillsammans med forskare vid Stockholms universitet. Deltagarna beskriver att det datadrivna arbetssättet bland annat möjliggjort bättre individuella anpassningar av undervisningen och att rätt insatser kunnat sättas in tidigare – vilket bidragit till ökad motivation och bättre mående. De pekar också på en ökad kompetens att kritiskt granska och analysera data, och därmed fatta mer välgrundade beslut. Samtidigt framkommer utmaningar med att data inte sällan är bristfällig, otillförlitlig, utspridd och ibland ägs av någon extern aktör. Otillräcklig digital kompetens och bristande organisatoriska förutsättningar är andra utmaningar som synliggörs.

Såväl möjligheter som utmaningar med att använda data i högre utsträckning finns således, och forskning om datadrivna utvecklingsprocesser pågår. Det är viktigt att sådan forskning kan göras på ett säkert och tryggt sätt för elever och personal. Det är också viktigt att tillgängliggöra den kunskap som byggs upp och att den, i enlighet med resonemanget ovan, ges förutsättningar att omsättas i praktik. Detta bör konkretiseras i kommande handlingsplan.

Stockholm, 28 april 2023

IFOUS

Tomas Selin
Ordförande

Karin Hermansson
Vd

³ Slutrapport publiceras 1 juni 2023. Information om programmet: <https://ifous.se/datadriven-skolforbattning/>